

METODY MRAVNÍ VÝCHOVY

J. A. KOMENSKÉHO

Literatura :

Cipro, M.: *Průvodce dějinami výchovy*. Praha: Panorama, 1984

Jůva, Vl.: *Základy pedagogiky*. Brno : Paido, 2001. ISBN 80-85931-95-8

Šimoník, O.: *Úvod do školní didaktiky*. Brno : MSD, 2003. ISBN 80-86663-04-7

Malý encyklopedický slovník. Praha: ACADEMIA 1972

Rousseau, J. J. a jeho odkaz. (Úvod? J.Cach). Praha : SNP, 1967

Dewey, J.: *Škola s společností*. Praha : J. Laichtner, 1904.

Mojžíšek, L.: *Základy pedagogické diagnostiky*. Praha : SNP, 1986, s.7

Horká, H., Hrdličková, A.: *Výchova pro 21.století*. Brno : Paido, 1998.

ISBN 80-85931-54-0

J. A. KOMENSKÝ , PEDAGOG, MYSLITEL, POLITIK, THEOLOG, POLYHISTORIK

J. A. KOMENSKÝ (1592 – 1670), poslední biskup jednoty bratrské, pedagog je všeobecně pokládán za zakladatele novodobé pedagogiky. Jeho význam **nabyl rozměru světovosti**. Je nejčastěji citovaným pedagogem a myslitelem v odkazech příkladů. Jeho dílem a osobností se zabývá i samostatná vědní disciplína – **komeniologie** mající opět rozsah minimálně celoevropský. Podle Jůvy VI. „...je v posledních letech Komenský stále více interpretován nejen jako zakladatel novodobé teorie vyučování, ale především jako filozof výchova (Jůva,29).

Komenský se **narodil 28. března 1592** na jihovýchodní Moravě v Nivnici.. Po studiu na univerzitách v Herbornu a Heidelbergu se vrací zpět na Moravu a od roku 1614 učí na bratrské škole v Přerově a od roku 1618 je duchovním správcem ve Fulneku.

Po Bílé hoře 1620 se musel skrývat před pronásledováním protireformace u svých šlechtických přátel. Největším jeho zastáncem byl Karel starší ze Žerotína. V roce **1628** byl nucen odejít natrvalo z vlasti, nejprve do polského Lešna, kde zvelebil bratrské školství a kde žil do roku 1656 s přestávkami vyplněnými pobytem v Anglii (1641-42), ve Švédsku (1642-48) a v Blatném Potoce v Uhrách (1650-54). Po požáru Lešna se roku 1656 uchýlil do Amsterdamu, kde

15.listopadu 1670 zemřel.

Je pochován v Nárdenu.

Z rozsáhlého pedagogického odkazu Komenského, který je dodnes předmětem pečlivého studia i hluboké úcty a obdivu, uveďme alespoň díla nejznámější a nejpoužívanější.

Z rozsáhlého pedagogického odkazu **Komenského**, který je dodnes předmětem pečlivého studia i hluboké úcty a obdivu, uveďme alespoň díla nejznámější a nejpoužívanější.

Velká didaktika

je koncepční spis, který *řeší základní cíle výchovy, její obsah, principy a metody* a přináší návrh organizační struktury školství *pro veškerou mládež*. Systematický návod pro matky, jak úspěšně rozvíjet výchovu nej-menších v rodině a jak je připravovat pro školní docházku, poskytuje Informatorium školy mateřské.

Zásadně novou a progresivní učebnicí latiny i dalších cizích jazyků byla

Brána jazyků otevřená,

ve které je shrnuto osm tisíc slov do tisíce vět a do jednoho sta věcných okruhů, což umožňuje současně učit věcem i slovům a neodtrhovat, jak se doposud dělo, jazykovou výchovu od soustavného poznávání skutečnosti.

Svůj názor na jazykové vyučování Komenský znovu vyložil ve spise

Nejnovější metoda jazyků,

Desátá kapitola tohoto spisu nese název

Analytická didaktika

a obsahuje nejkonzentrovanější Komenského analýzu základních didaktických problémů.

Bez zajímavosti není ani

Škola na jevišti

kterou tvoří soubor didaktických her, kterými chtěl Komenský přiblížit žákům poutavou formou některé jevy z různých oblastí.

Mezinárodně zvláště proslavila Komenského jeho obrázková učebnice

Svět v obrazech,

která v ilustrované podobě přinášela vybrané partie z jeho Brány jazyků.

Komenský podal ve svých pedagogických spisech ucelený výchovný systém, jehož progresivní prvky dodnes neztratily svou hodnotu.

Obecný *výchovný cíl* viděl Komenský - v duchu svého náboženského přesvědčení - v přípravě k věčnému životu. Tato příprava má **tři stupně:**

*poznat sebe a svět,
ovládnout sebe
a povznést se k Bohu.*

Z toho pak vyplývají tři základní oblasti výchovy:

*vzdělání ve vědách a uměních,
mravní výchova
a výchova náboženská.*

Komenský vysoce hodnotí význam výchovy. Podle něho se člověk stává člověkem jedině výchovou (pedagogický optimismus). Z toho vyplývá i jeho pojetí školy jako

"dílny lidskosti",

která má nahradit středověké "mučírny ducha" (pedagogický humanismus). Celou pedagogiku Komenského charakterizuje

hluboký demokratismus.

Chce rozvíjet

"všechny ve všem všestranně",

ve výchově nezná rozdíly stavů nebo pohlaví, odmítá jednostrannost výchovy i její úzký prakticismus.

Nejčastěji byla v posledních dvou staletích připomínána

Komenského *didaktika*, kterou rozumí

"umění, jak dobře učit",

Dobře pak podle něho znamená učil

"rychle, s chutí a napevno".

Zdůrazňuje tak kvality docenované právě moderní pedagogikou: racionálnost, adekvátní motivaci a efektivnost veškeré výuky.

Východiskem didaktiky Komenského byla sensualistická noetika Baconova (zdůrazňující úlohu smyslových orgánů), aristotelovská elementární logika a současně obecná dětská psychologie.

Komenský například podal výstižnou psychologickou charakteristiku poznávacích procesů, paměti i věkových zvláštností dětí.

Základním

didaktickým zákonem Komenského,

který důsledně uplatňoval v celé své nauce, byl požadavek *učit všemu příkladem, pravidlem a praxí*, a to na rozdíl od středověkého ustáleného postupu od obecných pravidel ke konkrétnímu příkladu a k praxi.

Komenský tak první v pedagogice prosazuje

induktivní postup

při vzdělávání, tj. důsledně vycházet z poznání bezprostřední skutečnosti, na jehož základě si žák sám za pomoci učitele odvozuje obecný závěr a důsledky vyplývající pro praxi.

Komenský rozpracoval také základní *didaktické principy*, které jsou dosud platné. Hlavním principem Komenského didaktiky byl princip **názornosti**, tj. požadavek opírat se při vyučování co nejvíce bezprostřední smyslovou skutečnost, který považoval za **"zlaté pravidlo"** vyučování.

Vysoce zdůrazňuje také princip **systematičnosti**, ze kterého mu vyplynul zajímavý a i v současnosti aktuální **požadavek "zřetězení"** veškerého učiva, tj. hluboké **návaznosti** informací nejen v rámci jednotlivých předmětů, ale i mezioborově. Principem **aktivnosti** rozuměl Komenský především požadavek vycházet ze **zájmu žáků**, probouzet jejich zájmy a podněcovat jich **aktivní myšlenkové procesy** i **praktickou činnost**. Moderně zní i jeho princip **přiměřenosti** jako požadavek respektovat při výuce **věkové a individuální zvláštnosti žáků**.

Zajímavé podněty přináší Komenský také v oblasti *školské organizace*.

**Doporučuje školu pro veškerou mládež
členěnou na čtyři šestileté stupně:**

- ⇒ do 6 let škola mateřská (kterou rozuměl soustavnou výchovu v rodině),
- ⇒ od 6 do 12 škola obecná v mateřském jazyce,
- ⇒ od 12 do 18 škola latinská v univerzálním světovém jazyce
a konečně od 18 do 24 let akademie.

Rozvoj pedagogického myšlení v 17. a 18. století

V průběhu 17. a 18. století prochází Evropa hlubokými proměnami. V několika revolučních vlnách se postupně mění hospodářství, sociální struktura i kultura západoevropských a středoevropských států na jejich složité cestě od pozdně feudalistických velmocí k novodobým státním celkům.

Symptomy nové orientace výchovy se rýsují již v díle anglického filozofa, pedagoga a liberálního politika

Johna *Locka*
(1632-1704).

Tento myslitel je stoupencem

individuální výchovy

soukromým vychovatelem, která se mohla realizovat především ve šlechtických a měšťanských rodinách.

Základní oblasti výchovy viděl ve

výchově tělesné, mravní a rozumové.

Některé podněty, se kterými se v jeho díle setkáváme, jsou dosud aktuální a v jeho přístupu k výchově se odráží typické tendence anglosaského pedagogického myšlení.

„Zdravý duch ve zdravém těle“,
to je stručné a výstižné vyjádření podstaty štěstí
na tomto světě“ (1984, s. 78), tak zahajuje
Locke své úvahy o výchově mladého
gentlemana ve svém díle

Několik myšlenek o výchování.

V **tělesné výchově**

doporučoval Locke otužování a zachovávání
základních hygienických zásad, jako je prostá
strava, dostatek pohybu nebo kvalitní spánek.

V mravní výchově

zdůrazňuje především výcvik sebeovládání od nejútlejšího věku.

Hlavní základ vši ušlechtilosti a zdatnosti je v tom, že člověk je schopen odpírat si vlastní žádosti, čelit svým náklonnostem a dělat jen to, co doporučuje rozum jako nejlepší, i když se chuť kloní k něčemu jinému " (1984, s. 95).

V mládí má být vychovatel nejnáročnější, postupně se má stávat přítelem dítěte.

Vychovávat máme především příkladem a působením prostředí, dítě nemáme nikdy strašit a i tělesné tresty máme omezit na minimum.

Mládež je třeba stále zaměstnávat.

V rozumové výchově je typický utilitarista
nestaví si tak náročné cíle jako Komenský.

"Budete se asi divit, že učenost kladu až nakonec, a zejména když vám řeknu, že ji považuji za nejméně důležitou. ... Čtení a psaní a i vědomosti jsou nutné, to připouštím, ale přece ne tím nejdůležitějším. Myslím, že byste považovali za velkého pošetilce toho, kdo by si nevážil ušlechtilého a moudrého člověka mnohem více než velkého učence"

Obsah vzdělání má být podle Locka

určován praktickou potřebou,

těžisko mají tvořit

reálné předměty, vhodné je i osvojování
řemesel.

Doporučuje jazykům učit přímou metodou, tj. bezprostřední konverzací, a nikoliv gramatickou analýzou.

Nejde mu tak o jedince všestranně vzdělaného jako spíše o úspěšného a

zdatného gentlemana.

Složitým vývojem prošla v 18. století Francie.

V atmosféře narůstajících rozporů francouzské společnosti, které na sklonku století vyústí Velkou francouzskou revolucí,

vzniká řada koncepcí nové demokratické výchovy,
která by

všem občanům poskytl právo na vzdělání
a umožnila jim v duchu revoluční ideje rovnosti, volnosti a bratrství skutečně se podílet na rozvoji společnosti.

Jean Jacques Rousseau (1712-1778),

myslitel, který svými požadavky rovnosti a svobody se stal jedním z přímých ideových předchůdců Velké francouzské revoluce (1789).

Emil čili o výchově.

Rousseau

požaduje výchovu přirozenou a svobodnou,
která by byla vždy v

souhlase s věkovými zvláštnostmi dítěte

a která by byla

**zbavena jakéhokoliv biflování, kruté kázně a
potlačování osobnosti.**

Svoboda výchovy

se má projevovat jak v jejím obsahu,
tak v jejích formách, metodách a organizaci.

Současně Rousseau požaduje, aby byla výchova
zbavena stavovských rysů a aby jejím

konečným cílem vždy byl člověk.

" V přirozeném společenském zřízení jsou si všichni lidé rovni, jejich společným povoláním jet poslání člověka, a každý, kdo je na toto povolání dobře připraven, nemůže špatně zastávat úkoly, které ho očekávají"

Láska k dítěti je jeden z nejsilnějších prvků jeho pedagogiky,

který trvale ovlivnil moderní evropské i světové pedagogické myšlení.

***"Lidé, buďte lidští, je to vaší první povinností,'
budte lidští ke všem stavům, ke každému věku, ke
všemu, co není člověku cizí. Jaká moudrost může pro
nás existovat mimo lidskost?"***

*Milujte děti, přejte jim jejich hry, jejich zábavy a
jejich roztomilý instinkt. Komu z vás nebylo někdy líto
tohoto věku, kdy je*

***na rtech ustavičně úsměv a v srdci stále
klid“***

Veškeru výchovu opírá Rousseau o

osobní zkušenost.

Dítě, které má být

vychováváno a vzděláváno individuálně,

má ke všemu dospět

vlastním pozorováním, vlastním uvažováním, vlastní empirií.

Požadavku **osobní zkušenosti ve výchově obětuje** Rousseau i tak základní pedagogickou normu, jako je **systematičnost výuky**. Kritický postoj k feudální kultuře vedl Rousseaua k tomu, že při výchově **nepoužívá knih, jedinou knihou má být dítěti sama**

příroda.

Mimořádný důraz klade Rousseau na

rozvoj smyslového vnímání.

Výcviku zrakové, sluchové i hmatové citlivosti věnuje velkou péči od dvou do dvanácti let života dítěte.

Empirické hledisko uplatňuje Rousseau také v **mravní výchově**. Tradiční poučování má být nahrazeno metodou **přirozených následků**:

Při **výchově dívek** zastává - na rozdíl od Komenského - konzervativní názory své doby.

Výchova dívky má být

určována jejím vztahem k muži

-má se mu líbit,

-má mu prospívat a má o něho pečovat.

-Má **myslet myšlenkami svého muže a mluvit jeho slovy.**

-K tomu dostačuje výchova tělesná a mravní.

Pedagogika 19. století

Velkým pokračovatelem Rousseauovým se stal na prahu 19. století švýcarský
pokrokový pedagog

Johann Heinrich Pestalozzi (1746-1827),

Se širokým ohlasem se setkala jeho

*teorie formálního vzdělání a
výchovného vyučování.*

Formálním vzděláním rozuměl tak zaměřenou vzdělávací činnost, při které nejde o množství osvojených vědomostí jako o rozvoj žákova myšlení. **Výchovným vyučováním** je takové vyučování, které sleduje jako nejvyšší cíl **formování mravního profilu** rozvíjeného jedince.

Ke konstituování pedagogiky jako vědy významně přispěl na prahu 19. století německý filozof, psycholog a pedagog

Johann Friedrich Herbart (1776-1841).

**Svým analytickým rozpracováním výchovně-
vzdělávacího procesu**

silně ovlivnil výchovnou praxi i rozvoj pedagogické teorie ve druhé polovině devatenáctého století.

Herbartovo pojetí pedagogiky je založeno jednak na tzv. **praktické filozofii**, jednak **na psychologii**, která analyzuje výchovné metody.

. **Výchovné cíle rozlišuje**

na nezbytné (pevný charakter, rozvoj aktivity a mnohostranných zájmů)

a možné, které se již. vztahují ke konkrétnímu povolání.

Celý proces výchovy člení Herbart do tří oblastí,

-vedení, vyučování a mravní výchova.

Podstatou vedení má být regulace současného chování vychovávaného jedince.

Vyučování, jehož hlavním úkolem má být rozvoj mnohostranných zájmů (naturalistických a historických), má probíhat ve čtyřech fázích, tzv. formálních stupních: **jasnost** (názorná expozice látky), **asociace** (navázání ní na dosavadní znalosti), **system** (vyvození závěrů) a **metoda** (použití v praxi).

Základním posláním mravní výchovy je podle vštípení etických ctností, (vnitřní svoboda, právo, spravedlnost ad.).

Ruská pedagogika 19. století

Ve světové pedagogice patří k nejznámějším tvůrci originální ruské "**pedagogiky srdce**", velký romanopisec a filozof

Lev Nikolajevič Tolstoj (1828-1910).

Do dějin pedagogiky se zapsal především jako

teoretik i realizátor ideje "volné školy"

(koncepte *bez učebních plánů a osnov, s naprostou volností pohybu žáků, bez napomínání a trestů, s výběrem vyučovacích předmětů podle zájmu žáků, s pobytem v přírodě ap.*). Dnes zvláště upoutá jeho požadavek maximální **aktivizace žáků a rozvoje je-jich tvořivosti**. Vycházet při **výběru učiva jen ze zájmu žáků,**

Anglosaská pedagogika 19. a počátku 20.

Jejími čelnými představiteli, jejichž dílo podstatně ovlivnilo celý další vývoj, byli
anglický filozof Spencer
a americký myslitel Dewey.

O překonání odtrženosti výchovy od životní reality usiloval
anglický filozof, sociolog a pedagog

Herbert Spencer (1820-1903) .

Ve svém spise *Výchova rozumová, mravní a tělesná* (1861)
charakterizuje **cíl výchovy jako přípravu k životu**. Kritizuje
osvojování nepotřebných vědomostí a klade si otázku, **které
poznatky jsou pro člověka nejpotřebnější**. Na základě
klasifikace základních životních funkcí dospívá **k pěti
oblastem vědomostí a dovedností**, které slouží
nejvýznamnějším lidským činnostem

Podle Spencerova názoru je to tzv.

⇒ **přímá a nepřímá sebezáchova**, které odpovídají vědomosti a dovednosti z anatomie, fyziologie a hygieny, ⇒ dále pak **elementární dovednosti** číst, psát a počítat a poznatky z hlavních vědních oborů, které mají již přímý vztah k profesní činnosti. ⇒ **Činnostem k zachování rodu** (rodičovským povinnostem) slouží poznatky z fyziologie, psychologie a pedagogiky, k činnostem zaměřeným k plnění sociálních povinností připravuje studium tzv. přirozené historie (tj. dějin pokroku) a ⇒ k činnostem ve volných chvílích přispívají **poznatky o umění**. Spencer je tak zastáncem reálného vzdělání, které má přispívat k rozvoji společnosti. V **rozumové výchově** zdůrazňuje Spencer jednotu žákova rozumového a tělesného rozvoje a stálé respektování jeho přirozenosti (tj. věkových a individuálních vlastností).

Stanovi sedm důležitých didaktických principů,

které se staly charakteristické pro moderní anglosaské pedagogické myšlení:

1. od jednoduchého ke složitému

od neurčitěho k určitému (tj. začínat nejprve s hrubými představami skutečnosti, které postupně zpřesňujeme);

od konkrétního k abstraktnímu;

postupovat ve shodě s historickou výchovou lidstva (výchova má být opakováním vývoje civilizace v malém);

· vycházet ze zkušeností;

· podporovat maximální samostatnost (žák má sám pozorovat, konat pokusy a vyvozovat závěry, má sám „vynalézat“);
učení má být radostné.

Nejvýznamnějším představitelem pragmatické pedagogiky je americký filozof

John Dewey (1859-1952),

u kterého vykryštovaly typické americké přístupy k výchově naznačené již v 18. století Franklinem a Jeffersonem. Deweyův programový spis

Škola a společnost

vychází symbolicky právě na přelomu 19. a 20. století a jakoby naznačoval cesty, kterými půjde pedagogika příštích desítek let. Chce, jak říká,

„spojit školu se životem, učinit ji pro dítě místem pobytu, kde se učí přímo životem, místo toho aby byla pouze učebnou, v níž se mu zadávají úkoly(1904, s. 20).

DEFINICE VÝCHOVY STUDENTY

VÝCHOVA:

je veškerý proces probíhající od narození až po smrt, ať již po stránce tělesné či duševní

Nadřazena pojmu učení (či rovna?), zahrnující v sobě vzdělávání, seberealizace, reakce, hodnocení a sebehodnocení

Nelze chápat jako výchovu k něčemu ....na bázi abstraktního pojmu
Významem přirovnat ke slovu „evoluce“?

VÝCHOVA:

– celoživotní proces k určitému .....se společnosti,
důležitou roli hraje rodina, škola a hlavně vrstevníci (v
pozdějším věku)

Důležité stanovit určitá pravidla, ale ve .....dítěti také .....
k seberealizaci

....., spíše jen doporučovat (měl bys to dělat také
tak a NE MUSÍŠ)

VÝCHOVA :

formování osobnosti

pozitivním příkladem

vlastní chování jako příklad

nasměrovat, podpořit kvality

komunikace

naslouchání, empatie

přirozená autorita beze strachu

projev

VÝCHOVA:

určitá míra trpělivosti, tolerance,
rozhodnutí, „pevné ruky“, vhodné
prostředí

urč. autorita rodičů, pedagogů a
dalších osob, které mají na dítě vliv
umět říci „NE“ v pravý okamžik
schopnost poznat, kdy být
benevolentnější, kdy zůstat
neoblomný

VÝCHOVA :

proces, do kterého se zapojuje spousta lidí, prostředí,
rodiče, rodina, škola...

probíhá na různých úrovních = vzdělávání, komunikace,
vztahy

učení se „slušnému chování“, vědět, co je dobré a co je
špatné

poznávání osobnosti, příprava na život umět rozpoznat
ostatní

VÝCHOVA:

proces utváření se
přizpůsobování se společnosti
učení se novému
získávání určitých norem a pravidel společnosti
hlavní vliv má rodina

VÝCHOVA:

nezávislé předávání hodnot, životního stylu,
předávání, tvorba vztahu k rodině, partnerům, lidem
nejdříve jen předávání, postupně vést tvorbě vlastních hodnot,
životního stylu

VÝCHOVA:

základ ke zdravému vývoji osobnosti člověka
je dána či usměrňována dobou, stavem společnosti, kulturou,
rodinnou
podílí se na ní řada faktorů

VÝCHOVA:

každý rodič je svým způsobem učitel. Ve vztahu k dítěti však učí životu. Mnohdy, pokud se rodič chová vlídně, je dítětem považován za svůj vzor a odráží se v něm i životní názory a postoje rodičů. To, jestli rodiče zvládli výchovu dobře, se většinou dozví až ve stáří.

VÝCHOVA:

je učení, navádění, pomáhání chovat se tak, jak to vyžaduje ten či onen jedinec

např. v rodině - učí děti tomu, na co jsou zvyklí vlastní rodiče, co si myslí, že je správně a učí je být takovými, jakými je „vidí ve svých očích a chtějí je mít“

školní výchova – učí děti řádům, pravidlům tak, aby obstály v hodnocení učitelem, školnímu řádu, aby mohla škola fungovat a aby byla udržena autorita

ale člověk je vychováván celou společností, nejen doma a ve škole

VÝCHOVA:

způsob, jak vtisknout osobám, (nejen dětem, ale i dospělým) způsoby chování, vzdělání nejen teoreticky, ale i prakticky, a to ve všech oblastech života

.....způsobem nejpřirozenějším, jak příkladem osobně, se změnou pravidel, jak a co dělat, ale .....

VÝCHOVA:

proces působení na jedince
měl by vést k rozvoji jedince (duševní, tělesný,
emocionální)

vede jedince k sebepoznání, uvědomění si vlastních
hodnot, vlastních limitů, jejich překonání (to je
schopen se v určitých situacích překonat)

Pojem výchova:

Jůva VI : záměrné působení na
rozvoj osobnosti

Pařízek VI.:

záměrné, soustavné a organizované
působení na člověka

Mojžíšek L. (1986)

„Výchova je cílevědomé, plánovité, smysluplné rozvíjení osobnosti .. podle konkrétních záměrů společnosti a záměrů sebevýchovy

se neobejde bez zjištění efektivity výchovného působení a také bez sledování příčin, proč se v jistých podmínkách, nedaří dosáhnout stanovených cílů.

Jde tedy o záměrný pedagogický rozvoj celé osobnosti, a to velmi konkrétních vlastností, jejichž obsah je rozpracován pedagogickou teorií rozvoje osobnosti, cíly a úkoly výchovy, učebním plánem „.

Horká H., Hrdličková A.:

... výchova je ve své podstatě záležitostí osobní zkušenosti.

Cílem výchovy

by se měla stát podpora přirozeného a zdravého vývoje prostřednictvím autentické zkušenosti, nikoliv předkládáním limitovaného poznání v podobě hotových pouček, pravidel, závěrů.

Výchova by měla vést každého k rozmanitosti a tajům přirozeného světa pomocí empirických přístupů, jež mu umožňují proniknout, pohroužit se do života a přírody. Výchova by měla seznamovat se stavem sociálního světa pomocí „živého“ kontaktu s ekonomickým a sociálním životem společnosti“

Tomášek Fr., kardinál :

definuje výchovu jako uvědomělou péči o dítě, přičemž vychovávat, znamená působit do nitra dítěte, aby v něm byla vyvolána žádoucí odezva jeho schopností a vloh po stránce intelektové, citové a sociální, které se mají za vedení vychovatele harmonicky rozvíjet a dopomoci dítěti k dosažení životního cíle

Průcha J.:

- záměrné a cílevědomé vytváření a ovlivňování podmínek umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi a stimuluje jeho vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně , integrovanou a socializovanou osobností.

Pedagogický slovník:

proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji

Podle charakteru působení může výchova být :

A) INTENCIONÁLNÍ (přímá)

- bezprostřední pedagogovo působení na jedince

B) FUNKCIONÁLNÍ (nepřímá)

- osobnost je ovlivňována vhodně adaptovaným prostředím

Charakteristickým rysem výchovy je výchova

permanentní

univerzální

mnohostranně orientovaná

PERMANENTNÍ výchova:

- tj. celoživotní rozvíjení osobnosti, ve shodě s proměnami životního způsobu, aby jedinec byl schopen v nových podmínkách úspěšně jednat a plnit své základní

sociální role

- PV předpokládá organické propojení o b o u základních forem výchovy:

heteroedukaci
výchova druhým
jedincem

autoedukaci
sebevýchova

UNIVERZALNI výchova :

- **dotýká se každého prakticky v každé životní situaci**
- **přes pluralitu iniciátorů výchovy se integrační tendence jeví a zdůrazňují např.**
  - **při spolupráci školy s rodinou,**
  - **při návaznosti jednotlivých stupňů,**
- **při dělbě záměrů školy s kulturními institucemi**
  - **i v dalších výchovných situacích.**

MNOHOSTRANNÁ výchova (orientace): dominantním úkolem je :

připravit jedince pro základní sociální role

- rozvíjet ho jako občana**
- tvůrce a rozmnožovatele společenských hodnot(materiálních i duchovních)**
- připravit ho pro úspěšný výkon povolání**
- rozvíjet ho pro úlohu partnerskou rodičovskou .**

- utváření postojů ke skutečnosti, potřebám a zájmům

-

- vVychovávat ho jako tvůrce a ochránce životního prostředí

- příprava pro volnočasové aktivity

- -rozvíjet základní fyzické a psychické kvality

- - poskytování potřebných vědomostí

- - cvičení jeho dovedností a návyků

- - zkvalitňování postojů a schopností

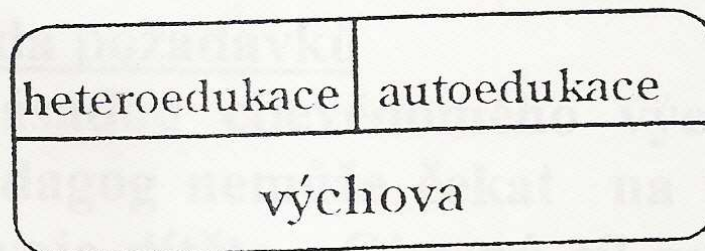

Je to komplexní proces, který J.A.Komenský nazval paralelním rozvojem

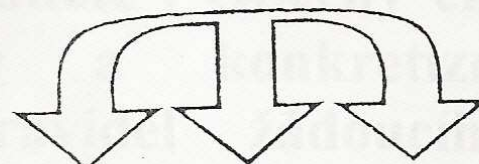
"hlavy, rukou a srdcem" .

Jakékoliv opomenutí kognitivní, emotivní nebo volní stránky v tomto procesu, vede k závažným disproporcím, kdy se může dostat do rozporu to, co jedinec ví, co dovede a co chce.

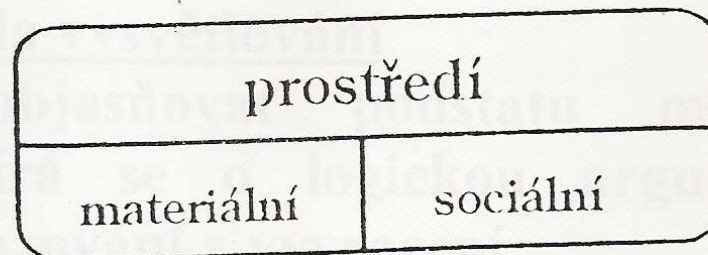
Schéma činitelů rozvoje jedince:

dědičné předpoklady

rozvoj jedince

TŘÍDĚNÍ METOD MRAVNÍ VÝCHOVY

METODY MRAVNÍHO UVĚDOMOVÁNÍ

1) Metoda požadavků

Souvisí se zásadou **cílevědomého výchovného působení**. Pedagog nemůže čekat na výsledek živelného vývoje dítěte. Obecný cíl morálního rozvoje plánuje a konkretizuje do každodenních pravidel žádoucího chování s přihlédnutím k věkovým zvláštnostem (školní řád).

Cílem je znalost pravidel žádoucího chování.

2) Metoda vysvětlování

Umožňuje objasňovat **podstatu mravního jednání**. Opírá se o logickou argumentaci (rozum), dokazování a vyvracení.

Cílem je hlubší **pochopení norem**, smyslu žádoucího chování, vytvoření morálních pojmů, zásad, morální teorie.

3) Metody vyvolávání a tlumení citů

Sugesce   agitace

degravace

Substituce   eliminace

sublimace

Sugesce

vyvoláváme nebo přenášíme citové
vzruchy a hodnotící postoje, rozum a
kritičnost, nemají funkci dominantní

Agitace

- získávání posluchače pro nějakou myšlenku především na základě citových pohnutek sympatií a antipatií

Eliminace

odstraňování z okolí edukantů
nežádoucí výchovné podněty

Substituce

nahrazování nevhodných podnětů
vhodnějšími (odvedení pozornosti)

Degravace

oslabování nežádoucích emocí např.
žertem, nezraňuje cit dítěte

Sublimace

převádění nižších pohnutek do sfér
kulturního uspokojení (převod
bojovnosti na sportovní zápolení,
touhu po moci na zdravou
ctižádostivost apod.)

4) Metoda přesvědčování

Nejužívanější metodou. Obracejí se především na sféru emotivní. Přesvědčovat je *nesnadnější než vysvětlovat.*

Cílem: metody je vzbudit city závaznosti, povinnosti a odpovědnosti vůči poznávaným mravním principům.

5) Metoda příkladu

Předvádí způsoby chování v podobě smyslově vnímatelném nebo alespoň konkrétně představitelné.

Cílem metody příkladu je upevnit, žádoucí chování vytvořením názorných a přitažlivých vzorů.

!!!! Nebezpečí opačného účinku!!!!

6) Metoda řešení morálních dilemat,

Jsou to stádia (etapy) morálního vývoje s respektováním zásad přiměřenosti věku a Individuálním zvláštnostem. Metoda řeší morální problematiku na souborech mikropříběhů a v diskusi se žáky se předložené problémy řeší.

7) Metoda režimu

Metoda umožňuje vypěstovat žádoucí návyky tím, že činnost podřizuje určité pravidelnosti, určitému řádu. Pravidelný, opakující sled činností vytváří systém podmíněných reflexů - dynamický stereotyp.

8) Metoda cvičení

Je podobně jako metoda režimu zaměřená na výchovu žádoucích činností. Výsledkem cvičení je zvyk, totiž potřeba jednat navyklým způsobem.

POZOR na izolovanou metodu cvičení - bezduchou drezúru až dril.

9) Metoda získávání

Projev očekávání - působí kladně na sebecit dítěte, které je potěšeno dobrým míněním o sobě

Slib a výstraha - nadměrné a nevhodné slibování vychovává sobce, prospěcháře. Odměnu pouze za mimořádné činnosti.

Soutěž - metoda nesmí vést k pěstování sobeckého individualizmu a nezdravé ctižádosti, nesmí ohrožovat solidaritu a přátelství mezi skupinami a jednotlivci

Závazek - podněcuje žádoucí aktivitu i. žáka. Není radno metodou plýtvat. Nesmí zevšednět. .

10) Metoda kontroly (dozor)

Povzbuzuje žádoucí způsoby chování, tlumí nežádoucí. Již pouze přítomnost pedagoga dětem připomíná, jak se mají chovat.

11) Metoda hodnocení (odměny a trestu)

Působí na emocionální sféru psychiky dětí. Schvalováním a odsuzováním (trestáním) edukátor orientuje žádoucí chování edukantů.

Př.J.J.Rousseau.

12) Metoda pověřování úkolem nebo funkcí

Učí se plnit pravidelně úkoly, rozhodovat, organizovat, volat druhé k odpovědnosti, řídit

13) Metoda utváření samospráv a spolupráce se samosprávou

Poskytnutí více náročnějších k samostatné činnosti.

CÍL MAVNÍ VÝCHOVY:

Je vést od morální
heteronomie (závislosti na
autoritách)
k morální autonomii (vlastní
kultivované svědomí).

HODNOTOVÁ STRÁNKA MRAVNÍ VÝCHOVY

Etický postoj - úsilí dát životu řád

Etické pojetí života - hierarchicky uspořádané hodnoty

Etická funkce - regulace duchovna vzhledem k životu

Etická hodnota - jev, který v daném okamžiku přispívá k
rozvoji života

Norma - je stabilizovaná etická hodnota

Morálka - soubor norem, které upravují vztahy mezi lidmi

Mravnost - praktická stránka jednání

Mravní výchova - speciální výchovná činnost

ZÁVĚR :

- každá metoda má ve výchovném procesu specifickou funkci
- žádnou metodu nelze preferovat na úkor druhých
  - volba metody je prubířským kamenem ped.mistrovství
  - není žádný zaručený "recept"
  - není univerzální nástroj
- táž účinná metoda u jednoho učitele může zcela selhat u jiného učitele

- záleží na mnohostranně podmíněné okamžité situaci**
- na věku a osobnosti žáka, učitele**
- na charakteru vzájemných vztahů žáka učitele**
- na mnoha interpersonálních vztazích**
- každá metoda má své zdůvodnění**
- každá metoda má svou techniku každá metoda má svou historii**

PEDAGOGICKÝCH HODNĚ ÚSPĚCH

